

238

41071
898-0

2304-10

ՀՍԽՀ ՈՒՍՈՒՑԻԶՆԵՐԻ ՎՈՐԱԿԱՎՈՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

№ 40

Հ Ե Ռ Ա Կ Ա Ո Ւ Ս Ո Ւ Ց Մ Ա Ն Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

№ 40

Ծ Ր Ը Գ Ի Ր

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅԱՆ

4(07)

Ծ-89

ՈՒՍՈՒՑԻԶՆԵՐԻ ՎՈՐԱԿԱՎՈՐՄԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1987

(07)

5-85

այ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Ե ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԿՈՂՄԻՑ

ԾՐԱԳԻՐ

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Լեզվաբանությունը ներառված է առաջին կուրսում (II կիսամյակում) և կազմում է բարձր կուրսերում կարգադրող լեզվաբանական դիսցիպլինաների՝ առանձին կոնկրետ լեզուների պատմության և քերականության ներածությունը:

Դրա համար ել այս առարկան պետք է ապահովի ուսանողին մի շարք կոնկրետ իրողությունների իմացություն, վերջինս անհրաժեշտ են նրա կողմից հետագայում ուսումնասիրվելիք լեզվաբանական առարկաների ավելի խորը մշակման համար, և տա՝ ընդհանուր մեթոդաբանական սահմանումներ նրա հետագա աշխատանքների նպատակների համար:

2. Ծրագիրը հանդիսանում է ընդհանուր լեզվագիտություն կուրսի կառուցման մի փորձ հիմնված մարքսիզմ-լենինիզմի կրթական աշխատություններում լեզուների մասին տրված դրույթների և խորհրդային լեզվաբանություն—և առաջին հերթին ակադեմիկոս Ն. Յա. Մառի լեզվի նոր ուսմունքի—կոնկրետ նվաճումների վրա:

Ծրագիրն ունի հետևյալ բաժինները՝

I. Ներածություն, II. լեզվի կառուցվածքը, III. լեզվաստեղծական պրոցեսի միասնություն ուսմունքը, IV. գրի պատմությունը, V. լեզվաբանության պատմության համառոտ ուրվագիծը:

1. «Ն ե ե բ ա ծ ու թ յ ու ն ն» Ուսանողին պետք է տա ընդհանուր պատկերացում կուրսի անելիքների մասին, լեզվաբանություն՝ մյուս դիսցիպլինաների միջև ունեցած տեղի մասին, նրա

300

38

Թանգ. խմբ. Ա. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Սրբազրիչ՝ Կ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Դրվիտի լիազոր կ—8264 Պատվեր № 51 Տիրաժ 1200

Հանձնված է արտադրության 9 նոյեմբերի 1937 թ.

Ստորագրված է ապրիլ 27 նոյեմբերի 1937 թ.

Ուսուցիչների Կորակավորման Ինստիտուտի տպարան
Յերևան Մաքսի փողոց № 17

հիմնական բաժինները, նրա վոչ միայն գործնական, վորպես լեզվի գծով կատարվելիք ամեն տեսակ աշխատանքի բազայի համար անհրաժեշտ նշանակություն, այլև մարդկային հասարակություն պատմության կարևորագույն աղբյուրներից մեկի, նշանակության մասին: Ճիշտ նույնպես նա պետք է տա ուսանողին վերջինիս համար նոր զիսցիպլինի առարկայի վորոշումը, լեզվի գիտական վորոշումը: Այսպիսով «ներածությունը» սեղմ ձևով տալիս է ուսանողին այն սահմանումները, վորոնք հետագայում պետք է ծավալվեն նրանց առաջ կոնկրետ մատերիալի ամբողջ բազմազանությունը:

II. Յերկրորդ բաժինը՝ «լեզվի կառուցվածքը»՝ կազմում է վոչ միայն ծրագրի մեթոդաբանորեն կարևորագույն բաժին, այլև լեզվի կապակցությունը ունեղիրներին հետագայում ունենալիք բոլոր աշխատանքների յուրատեսակ ներածություն: Այս բաժնի հիմնական ինդիքն է՝ ունեղիրն առաջ կերպան հանել լեզվական յերևույթներն իրենց բովանդակ բարդությունը, տալով նրանց ծագմանական բացատրությունը, կենտրոնացնել նրա ուշադրությունը իմաստաբանական, հնչյունաբանական և քերականական կողմի վրա և միաժամանակ նրանց տալ լեզվաբանական աշխատանքի տարրերի հաստատուն գիտելիքներ, նրա հիշողության մեջ ամրապնդել լեզվաբանական տերմինաբանությունը, առանց վորի միտք չունի վոչ մի հետագա աշխատանք լեզվի գծով: Լեզվի կառուցվածքի ուսումնասիրությունն ուսանողին հանգեցնում է լեզվի ու մտածողության պատմությունից զերախելիական՝ մատերիալիստական կոնցեպցիային, այդ ուսումնասիրությունը նախապատրաստում է նրան գիտակցորեն յուրացնելու ծրագրի III բաժնում շարադրված լեզվաբանության փիլիսոփայության հիմնական դրույթները:

III. Յերկրորդ բաժինը՝ «լեզվապատկերման պրոցեսի միասնություն»՝ ունեղիրին առաջնորդում է զեպի լեզվի գիտություն հիմնական պրոբլեմների, լեզվի ծագման ու զարգացման պրոբլեմների շրջանը: Լեզվի, մտածողության ու հասարակության մարքս-լենինյան կոնցեպցիայից բղխող վորոշումների յուրացումը հնարավոր է լեզվաբանական կոնկրետ մատերիալներին ունեղիրն կողմից միայն բավականաչափ տիրապետելու զեպքով: զրա համար ծրագիրը հատուկ

ուշադրություն է դարձնում այն բանի վրա, վոր ունեղիրները յուրացնեն փաստական տեղեկությունները լեզուների մասին՝ նրանց անցյալում և ներկայում: Վոր քննադատորեն ծանոթանան լեզուների գոյություն ունեցող դասակարգություններին, բարեառագիտությունը և բարբառագրությունը, ոգտակար և նույնպես ծանոթացնել ունեղիրին աշխարհի, ԽՍՀՄ-ի լեզվաբանական քարտեզներին, ինչպես և բարբառագրական քարտեզներին:

Ունեղիրը վոչ թե վերացականորեն, մեթոդաբանական ընդհանուր ձևավորումներից կտրված, այլ կոնկրետ կերպով, բազմաթիվ փառերի վրա պետք է յուրացնի միասնական լեզվապատկերման պրոցեսի ուսումնառքը, լեզվի ու մտածողության ծագման ուսումնառքը մարդկային հասարակության ծագման պրոցեսի, ու աշխատանքի պրոցեսի բարդացման մեջ, լեզվի փոփոխությունների սոցիալ-տնտեսական պայմանավորվածություն (վերջին հաշվով) ուսումնառքը, այնպիսի հիմնական հասկացողությունների բովանդակության փոփոխության ուսումնառքը, ինչպիսին է «լեզուն» և «բարբառը» հասարակության զարգացման տարրեր ետապներում: Լեզվին, վորպես վերնաշինքի, հատուկ հետ մնալը բազայի զարգացումից: Լեզվի մեջ վորոշ ստադիայի (հասարակական պատմական ֆորմացիայի), այվի վաղ շրջանի ստադիաների վերապրումների առկայությունը ունեղիրին հանգեցնում է հասկանալու պատմականության պարտադրականությունը՝ լեզվի ուսումնասիրության մեջ:

Դասախոսը լեզվաբանության հիմքը կազմող հասկացությունները բացատրության կապակցությունը պետք է մերկացնի այն լեզվաբանական թեորիաները, վորոնք տալիս են լեզվի մեջ գոյություն ունեցող պատմական պրոցեսի աղավաղված նկարագիրը և վորոնք կեղծում են լեզվաբանական հիմնական հասկացությունները բուրժուազիայի ոգտին (ինչպես որինակ, լեզվի և ուսույի նույնացումը, մի քանի լեզուների, վորպես «ուսույորեն մաքուր», «ընտրյալ» լեզուների առանձնացումը, լեզվի պատմության մեկնաբանումը «ժողովրդական վոգու զարգացմամբ» և այլն): Խորհրդային Միության մեջ լեզուների բնագավառում կատարված կուլտուրական ու աղբյուրի շինարարություն ուսումնասիրությունը հնավավորություն և ըն-

ձեռնում նշելու լեզուների մերձեցման ուղիները՝ ձևով, աղագային և բովանդակությամբ սոցիալիստական կուլտուրաների ծաղկման միջոցով՝ մի միասնական համաշխարհային լեզու ապագա հասարակության մեջ (ընկ. Ստալինի ձառը կուսակցության XVI համագումարում)։

IV. «Գրի պատմությունը» առանձին բաժին դարձնելու դրդապատճառն այն է, վոր գիրն իր պատմության մեջ կրկնում է լեզվի հետ ունեցած ընդհանուր ստադիաները. այդ պատճառով «Գրի պատմությունը»-ը նպատակահարմար է ուսումնասիրել միայն այն բանից հետո, յերբ ուսանողը կյուրացնի պատմական պրոցեսի հիմնական որինաչափությունները լեզվի մեջ։

Անհրաժեշտ է, վոր դասախոսը հնարավորության չափ կոնկրետացնի այս բաժնում հաղորդած տեղեկությունները ունկընդ-ըին մատչելի նյութի վրա։ Շատ շահավետ է ոգտվել գրի պատմու-թյանը վերաբերող գիտողական պիտույքներից, աղյուսակներից և նկարներից։

V. Լեզվագիտության պատմության համառոտ ուրվագիծը զրված է կուրսի վերջում. լեզվաբանության հիմնական պրոբլեմների դիտական լուծումների յուրացումով միայն ունկնդիրը կկարողանա քննադատորեն ըմբռնել լեզվի գիտության զարգացումը։ «Լեզվաբանության ներածության» այս բաժինը կարելի է բաց թողնել Ֆիլոլոգիական ֆակուլտետ-ների այն բաժիններում, վորտեղ կարգացվում է «Լեզվագիտության պատմության առանձին դասընթացը։

Բ) ԺՐԱԳԻՐ

(66 ժամ 2-րդ կիսամյակում)

I. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Լեզվի գիտությունը և նրա խնդիրները։ Լեզվաբանու-թյան առարկան։ Լեզվի գիտության բաժինները։ Լեզվաբանու-թյան տեղը մյուս գիտությունների մեջ։

II. ԼԵԶՎԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

2. Բառագիտություն և իմաստաբանություն. բառը և նրա իմաստը։ Բառի կոնկրետ և վերացական իմաստը։ Վերացական իմաստների ծագումը։ Մենիմաստ (моносемия) և բազմիմաստ (полисемия) բառեր։ Կոնտեկստի նշանակություն-նր։ Հասկացություն տերմինի մասին։ Բառի ուղղակի և փոխա-բերական նշանակությունը։ Հոմանիշներ (синонимы) և հակա-նիշներ (анонимы)։ Հասկացություն իդիոմների մասին։ Բառի սոցիալական գունավորումը։ Բառի ստուգաբանական նշանա-կությունը և նրա տարբեր բացատրությունները։ Այսպես կոչված «ժողովրդական ստուգաբանության» յերևույթները։

Բառի իմաստի փոփոխությունները։ Ֆունկցիոնալ (գործառ-նական) իմաստաբանություն։

Բառերի պատմական զարգացումը և բառապաշարի զարգա-ցումը. հասկացություն նորաբանության (նեոլոգիզմ) և հնաբա-նության (արեալիզմ) մասին։ Բառերի տարբերակումը և նրա պատճառները։ Բառային փոխառությունների և բառապատճենում-ների (կալկերի) հարցը։

3. Հնչյունաբանություն։ Լեզվի հնչյունները։ Լեզվի պործարանները (որգանները)։ Հնչաարաբերումը և լսողական ընկալումը։ Հնչյունների վորակական տարբերությունները. ձայ-նավորներ և բաղաձայններ։ Զայնավորների և բաղաձայնների դասակարգության կարևորագույն սխեմաները։ Հնչյունների տարբերությունը ըստ ամանակի, բարձրության և ուժի։ Հն-չյունները կապակցված խոսքի մեջ։ Վանկ։ Շեշտ։ Առոգանում։ Առնմանումը, տարնմանումը և այլ յերևույթները։ Հնչյուն և հնչույթ (ֆոնեմա)։ Հնչույթների և գրֆուզ հնչյունների առա-ջացումը մարդկային լեզվի զարգացման պրոցեսում։ Հասկացու-թյուն հնչույթների սխեմի մասին։ Տարբեր լեզուների հըն-չույթների սխեմաները։

Լեզուների հնչյունական սխեմի պատմական փոփոխու-թյունները։ Հնչյունական փոփոխությունների հիմնական տիպերը։

Տառի և հնչյունի հարաբերակցությունը։ Հասկացություն ուղղագրության և նրա տարբեր սկզբունքների մասին։ Հասկացու-թյուն ուղղախոսության (орфоэпия) մասին։ Հնչյունաբանական

տառադարձությունը և նրա ամենատարածված սխառեմները: Հա-
րեթաբանության մեջ կիրառվող վերլուծական այբուբենը և տա-
ռադարձության նշանները:

Ձևաբանություն և շարահյուսություն: Հնչյու-
նաբանությունը, ձևաբանությունը և շարահյուսությունը և
նրանց հարաբերակցությունները: Քերականության և բառադի-
տության հարաբերակցության հարցը:

Քերականական ձև և քերականական իմաստ: Հասկացություն
արմատի, հիմքի, ածանցների մասին: Լեզվի քերականական միջոց-
ները (ածանցում, հիմքերի թեքում, բարդացում, բառաշարք, շեշտ
և առդանություն), այսպես կոչված «սպասարկու» բառեր հաս-
կացության քերականական կատեգորիայի մասին: Քերականա-
կան կատեգորիաների պատմական փոփոխելիությունը:

Հասկացություն առանձին բառի, վորպես ձևաբանական
միավորի մասին: Բառակազմության սկզբունքները տարբեր
սխառեմների լեզուների մեջ: Ձևաբանական պրոցեսներ առան-
ձին լեզվի մեջ (վերատարրալուծում—переразложение), պար-
զացում, կցում (արտաքուստ միացում) և այլն:

Խոսքի մասերը և նրանց դասակարգումը: Ակադեմիկոս Մա-
ռի ուսմունքը խոսքի մասերի և քերականական կատեգորիաների
առաջացման մասին:

Հասկացություն նախադասության մասին. նախադասու-
թյան վորոշումները տրամաբանական, հոգեբանական և ձևական
քերականության մեջ և նրանց քննադատությունը: Նախադասու-
թյան անդամներ և խոսքի մասեր: Նախադասության անդամների
բաժանումը սկզբնական անանջատ ճրատ-նախադասությունից»:

Շարահյուսական կառուցվածքի հասկացությունը: Շարա-
հյուսական կառուցվածքներ տարբեր սխառեմների լեզուների մեջ:
Նախադասության ակտիվ և պասիվ կառուցվածքը: Անդամ նա-
խադասություններ: Պարզ և բարդ նախադասություն: Նախա-
դասության տարբեր տեսակների պատմական հաջորդականու-
թյունը:

Հասկացություն լեզվի համադրական (սինթետիկ) և վեր-
լուծական կառուցվածքի մասին:

III. ԼԵԶՎԱՍՏԵՂՄԱԿԱՆ ՊՐՈՑԵՍԻ ՄԻԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՍՈՒՆՔԸ

5. Աշխարհի լեզուները, նրանց հիմնական սխառեմները և
տիպերը, տեղեկություններ նրանց աշխարհագրական տարածման
մասին:

Աշխարհի լեզվաբանական քարտեզի փոփոխությունները
և նրանց պատմական պատճառները: Հասկացություն «կենդանի»
և «մեռած» լեզուների մասին: «Մեռած» լեզուներից ամենակա-
րևորները և նրանց հարաբերությունները «կենդանի» լեզուների
հետ (նրանց կառուցվածքի նմանությունը և տարբերություն-
ները, նրանց աշխարհագրական տարածումը):

Համեմատական-պատմական մեթոդը լեզվաբանության
մեջ և լեզուների դասակարգումը: Ծննդաբանական դասակարգում:
Տիպաբանական դասակարգություններ. այսպես կոչված ձևաբա-
նական դասակարգում (անշատական, կցական (агглютинативные),
բազմահամադրական և թեքական լեզուներ), նրա անբավարարու-
թյունը. տիպաբանական դասակարգումների նորադույն փորձերը:
Լեզուների ավանդական դասակարգությունների քննադատու-
թյունը լեզվաստեղծման պրոցեսի միասնության ուսմունքի
լույսի տակ: Լեզվագիտության ռասայական թեորիան և նրա
մերկացումը: Հասկացություն ստադիաների ու սխառեմների մա-
սին:

6. Լեզվի ծագման պրոբլեմը և նրա նշանակությունը (հարցի
պատմության համառոտ ուրվագիծը): Լեզուն և մտածողու-
թյունը. նրանց փոխադարձ հարաբերությունը և նրանց կապը
հասարակական բազիսի հետ: Լեզվի զարգացման հնագույն ստա-
դիաները: Կինեմոիկ և հնչական լեզու:

7. Լեզուն վորպես պատմականորեն—զարգացող յերևույթ:
Լեզվի առանձին կողմերի փոփոխությունների փոխադարձ
կապի հարցը և այս հարցի լուծումը տարբեր լեզվաբա-
նական ուղղություններում: Լեզվի պատմության իդեալիստա-
կան և գեոհիկ ~ մատերիալիստական մեկնաբանությունները:
Քննադատությունը: Լեզվի փոփոխությունների կապակցու-
թյունը հասարակական ձևերի բնագավառում կատարվող փոփո-
խությունների, նյութական կուլտուրայի և զաղափարախոսու-

Թյան հետ: Լեզվի՝ փորպես պատմական աղբյուրներից մեկի՝ նշանակությունը: Լեզվաբանական հանաքանության կառուցման փորձեր:

8. Լեզվի զարգացման հիմնական որինաչափությունները: Լեզու և ազգություն: Լեզու և դասակարգ: Գրական լեզուներ: Լեզուների փոխազդեցությունը պատմական դարաշրջաններում: Լեզուների հերթափոխությունը, նրա պատճառները և ձևերը: Ազգային փոքրամասնությունների, գաղութային և կիսագաղութային ժողովուրդների լեզուները կապիտալիստական հասարակությունից: Յերկրագլուխություն: Լեզուների խառնվելը և դրա պատմական հիմունքները: Այսպես կոչված «միջազգային լեզուներ» (բնական և արհեստական): Ստալինը ապագա կոմունիստական հասարակության միասնական լեզվի մասին:

9. Լեզու և բարբառ: «Բարբառ» հասկացությունը սոցիալ-պատմական բովանդակությունը տարբեր հասարակական ֆորմացիաներում: Հասկացությունը բարբառագիտության մեթոդների և բարբառագրության մեթոդիկայի մասին (համեմատական պատմական բարբառագիտություն, լեզվաբանական աշխարհագրություն, սոցիալական բարբառագրություն փորձեր):

10. Ազգային լեզուների ծագումը Խորհրդային Միության մեջ հետհոկտեմբերյան ժամանակաշրջանում փորպես լինելույան ստալինյան ազգային քաղաքականության իրականացման արդյունք:

Ազգային շինարարության հիմնական խնդիրները լեզուների բնագավառում Խորհրդային Միության մեջ (գրական լեզուների զարգացումը, տերմինաբանության ստեղծում, միջպատմական գրագիտության բնագավառում): Պայքար մեծապետական շովինիզմի և տեղային նացիոնալիզմի դեմ լեզվի հարցերում:

IV. ԳՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

11. Գրի ծագումը և նրա հարաբերությունը լեզվի նկատմամբ: Հիմնական ետապները գրի զարգացման մեջ (նախագրային նշաններ և պատկերագրություն, գաղափարագրություն (իդեոգրաֆիա) հնչական գիր): Հնչական գրի զարգացման կարևորագույն ետապները: Այբուբենի ծագումը:

Այբուբենի հաղորդման ուղիները և այդ հաղորդման սոցիալ-տնտեսական պատճառները: Գրի ձևերի փոփոխումը: Հասկացություն հանագրություն (полэография) մասին:

Գրի և հնչման տարբերության պատճառները: Ուղղագրական նորմի ստեղծումը և նրա նշանակությունը:

V. ԼԵԶՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ՈՒՐՎԱԳԻՄԸ

12. Լեզվի գիտության պատմությունը: Լեզվաբանության ինքնուրույն գիտություն դառնալը: Հումբոլդտը և XIX դարի լեզվաբանության փրիստոփայությունը: Համեմատական-պատմական լեզվագիտության զարգացումը XIX դարում: Մարքսի և Էնգելսի կողմից համեմատական-պատմական լեզվագիտությանը տված դնահատականը:

Թեորիական լեզվագիտությունը 20-րդ դարի սկզբում: Որոշորքս կոմպարատիվիզմի դրույթների վերանայումը: Նորագույն ուղղությունների արեմտա-յեվրոպական լեզվաբանության մեջ և նրանց քննադատությունը:

Թեորիական լեզվագիտությունը Խորհրդային Միության մեջ և նրա նվաճումները: Լեզվի նոր ուսմունքը (ակադեմ. Մառի հարեթական թևորիան): Ազգային-կուլտուրական շինարարությունից նվաճումները և լեզվագիտական թեորիայի ու պրակտիկայի մոտակա խնդիրները Խորհրդային Միության մեջ:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր լեզվաբանության դասընթացն առ այժմ հունի միասնական ձեռնարկ: Դասախոսը պետք և ունենալիք նշի մի քանի ձեռնարկներ, գատելով դրանցից առանձին գլուխներ և դրանք լրացնելով իր դասախոսությունների գրանցումով:

1. ՄԱՐԿՍ, ԵՆԳԵԼՍ, ԼԵՆԻՆ, ՍՏԱԼԻՆ.—Լեզվի և մտածելության պրոբլեմների մասին (Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин—О проблемах языка и мышления, 1933 г. известия ГАИМК)

2. ԵՆԳԵԼՍ.—Ֆրանկների բարբառը (Франкский диалект) 1935.

3. ԵՆԳԵԼՍ.—Աշխատանքի մասնակցությունը կապի մար-

դացման մեջ. հայեր. հրատ. Կոստանբուլ 1933 թ. Յերևան. կամ
«Բնության Դիալեկտիկա», եջ 79—93., հայերեն հրատ. Կոստանբուլ,
1936, Յերևան:

4. ՄՏԱԼԻՆ.—Մարքսիզմը և ազգային-զազութային հարցը:
Հայեր. հրատ. Կոստանբուլ, 1935, Յերևան:

5. ԼԱՅԱՐԳ.—Լեզուն և հեղափոխությունը (Язык и Революция, 1930 г.)

6. ՄԱՌ, Ն. ՅԱ.—Ընտիր աշխատություններ զասախոսի
կողմից նշված հոդվածները (Марр Н. Я. Избранные работы—
статьи по указанию преподавателя)

7. ՄԵՇԵՉՆԻՆՈՎ, Ի. Ի.—Լեզվի նոր ուսմունք (Мещанинов, И. И.—Новое учение о языке, 1936 г.)

8. ՈՒՇԱԿՈՎ, Դ. Ի.—Լեզվի գիտության համառոտ ներածություն. 1929 (գլխավորապես III, IV, V, VI VII, գլուխները—
ծրագրի 3-րդ, 4-րդ, 5-րդ բաժինների համար (Ушаков, Д. И.—
Краткое введение в науку о языке, 1929 г.—Преимущественно главы III, IV, V, VI, VII, для раздела 3-го 4-го 5-го программы):

9. ԴԸ ՍՈՍՍՅՈՒՐ.—Ընդհանուր լեզվաբանության զասընթաց, 1933 թ.—գլխավորապես ներածության VI և VII գլուխները
ծրագրի II բաժնի համար, չորրորդ մասը՝ ծրագրի 9-րդ
բաժնի համար (Де-Соссюр—Курс общей лингвистики):

10. ՍԵՊԻՐ.—Լեզու, Մ. 1934 (գլխավորապես IV, V գլուխները
ծրագրի 4-րդ բաժնի համար, IV և X գլուխները ծրագրի
5-րդ բաժնի համար (Сепир—Язык):

11. ՎԱՆԴՐԻԵՍ.—Լեզու: 1937, (առավելապես ծրագրի
2, 3, 4, և 5 բաժինների համար)—Вандриес—Язык.

12. Большая Советская энциклопедия (Лингвистические статьи по указанию преподавателя).

Խմբագիր՝ պրոֆ. ԱՎԱՆԵՍՈՎ

